

มาตรฐานกลางประเมินความสามารถ

ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม

แพทย์หญิงปัทมา คิริเวช

สถาบันจิตเวชศาสตร์สมเด็จเจ้าพระยา

กรมสุขภาพจิต

การที่บุคคลมีข้อจำกัดในการปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน
หรือการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ซึ่งเป็นผลมาจาก

ความบกพร่องหรือผิดปกติทางจิตใจหรือสมองในส่วนของการรับรู้ อารมณ์ หรือความคิด

ความหมาย...ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม

กลุ่มโรคทางจิตเวชตามหลักเกณฑ์การวินิจฉัย
ในระบบ **ICD-10-TM**
(The International Statistical
Classification of Diseases and Related
Health Problems, 10th Revision,
Thai Modification)

ความบกพร่องหรือผิดปกติทางจิตใจหรือสมองในส่วนของการรับรู้
อารมณ์หรือความคิด...หมายถึง

กลุ่มโรคทางจิตเวชตามหลักเกณฑ์การวินิจฉัยใน
ระบบ **ICD-10-TM** ซึ่งส่งผลให้เกิดข้อจำกัดใน
การปฏิบัติกิจกรรมในชีวิตประจำวัน หรือการเข้าไปมี
ส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม

ทั้งนี้โรคทางจิตเวชนั้นต้องไม่ใช่โรคในระยะเฉียบพลัน

สรุปความหมาย

“ความพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม”

- F00. Dementia in Alzheimer's disease**
- F01. Vascular dementia**
- F02. Dementia in other diseases classified elsewhere**
- F03. Unspecified dementia**
- F06.0 Organic hallucinosis**
- F06.1 Organic catatonic disorder**
- F06.2 Organic delusional [schizophrenia-like] disorder**
- F06.3 Organic mood [affective] disorder**

รายละเอียด รหัส **ICD-10-TM** ที่เกี่ยวข้อง

- F20. Schizophrenia**
- F21. Schizotypal disorder**
- F22. Persistent delusional disorder**
- F25. Schizoaffective disorder**
- F28. Other nonorganic psychotic disorders**
- F29. Unspecified nonorganic psychosis**

รายละเอียด รหัส **ICD-10-TM** ที่เกี่ยวข้อง

- F30.2 Mania with psychotic symptoms**
- F31.2 Bipolar affective disorder, current episode, manic with psychotic symptoms**
- F31.5 Bipolar affective disorder, current episode, severe depression with psychotic symptoms**
- F31.6 Bipolar affective disorder, current episode, mixed**
- F32.3 Severe depressive episode with psychotic symptoms**
- F33.3 Recurrent depressive disorder, current episode, severe with psychotic symptoms**

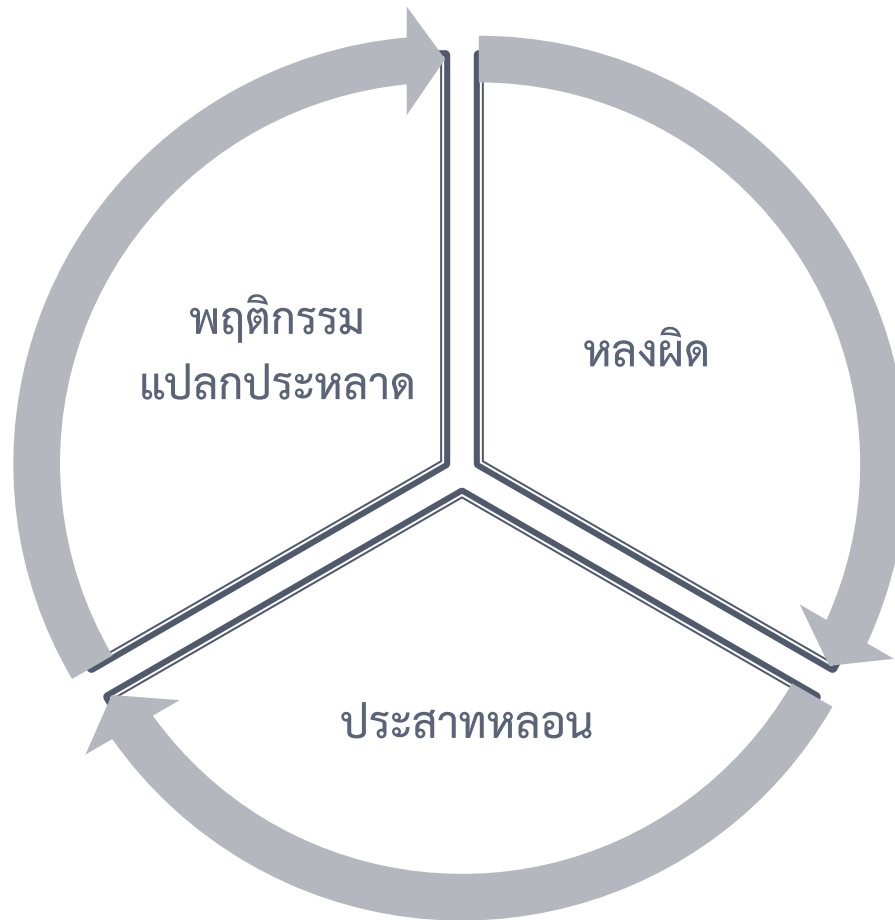
รายละเอียด รหัส ICD-10-TM ที่เกี่ยวข้อง

โรคจิตคืออะไร

ลักษณะของโรคจิตเป็นการสูญเสียการสัมผัส
ในโลกความเป็นจริง

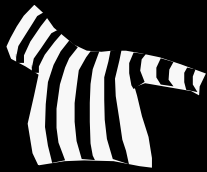
การสูญเสียการสัมผัสในโลกความเป็นจริง
คืออะไร

อาการภาวะโรคจิต

- 🕸 เป็นภาวะที่มีความบิดเบือนของความคิด การรับรู้ พฤติกรรม อารมณ์
- 🕸 อาจพบอาการประสาทหลอน (เห็นหรือได้ยินในสิ่งที่ไม่ได้อยู่จริง)
- 🕸 อาการหลงผิด (ความเชื่อที่ไม่เป็นจริงและฝังแน่น) หรือมีความระแวงสงสัยอย่างมากโดยไม่มีเหตุสนับสนุน
- 🕸 อาจพบความผิดปกติในการพูด เช่น พูดเรื่อยเปื่อย ไม่เชื่อมั่นนัก
- 🕸 อาจพบภาวะพฤติกรรมผิดปกติอย่างชัดเจน เช่น ไม่สามารถควบคุมพฤติกรรมได้ วุ่นวาย กระสับกระส่าย เหม่อซึมหรืออยู่ไม่นิ่ง
- 🕸 อาจพบความผิดปกติทางอารมณ์ เช่น ไม่มีการแสดงออกทางอารมณ์เลยหรือน้อยมาก หรืออารมณ์ที่บอกเล่ากับการแสดงออกทางสีหน้าท่าทางไม่สัมพันธ์กัน

โรคจิต

การวินิจฉัยโรคจิตเภท

ก. มีอาการต่อไปนี้ อย่างน้อย 2 ข้อ ขึ้นไป ในช่วงเวลา 1 เดือน

- * อาการหลงผิด
- * อาการประสาทหลอน
- * พูดจาสับสน ฟังไม่เข้าใจ
- * พฤติกรรมเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างมาก
- * อาการด้านลบ

ข. มีปัญหาด้านสังคม หรือการทำงาน

ค. มีอาการความผิดปกติอย่างน้อย 6 เดือน

ลักษณะอาการ แบ่ง 3 ระยะ

1. ระยะเริ่มมีอาการ (prodromal)

- * เริ่มมีอาการน้อยๆ ค่อยเป็นค่อยไป บุคลิกเริ่มเปลี่ยนไปไม่เหมือนคนเดิม
- * มักเก็บตัวมากขึ้น เหม่อลอย บางครั้งมีพฤติกรรมแปลกๆ แต่ไม่ผิดปกติชัดเจน
- * สนใจเรื่องร่างกาย หรือการแต่งตัวก็ลดลง
- * ระยะนี้อาจนานเป็นเดือน ถึงเป็นปี

2. ระยะอาการกำเริบ (active phase)

ส่วนใหญ่แล้วอาการจะกำเริบเมื่อผู้ป่วยเผชิญกับความกดดันทางจิตใจ

- * อาการหลงผิด เช่น หลงผิดคนตามฆ่า
- * อาการประสาทหลอน ที่พบบ่อย คือ เสียงแว่ว
- * พุดจาบซ้น พุดไม่ปะติดปะต่อ
- * พฤติกรรมเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างชัดเจน
- * การแสดงออกด้านอารมณ์ไม่เหมาะสม
เช่น ยิ้มหรือหัวเราะคนเดียว สีหน้าทื่อ

3. ระยะอาการหลงเหลือ(residual phase)

- * อาการหลงผิดและประสาทหลอนจะลดลง หรือเป็นนานๆครั้ง
- * มักมีอาการหลงเหลืออยู่บ้าง เช่น ความคิดแปลกๆ เชื่อในเรื่องไสยศาสตร์หรือโชคลาง
- * อาการด้านลบมักพบบ่อยระยะนี้ ได้แก่
 - สิ้นน้ำใจ
 - แยกตัว ไม่เข้าสังคม ต่องกระตุน
 - ไม่มีความคิดริเริ่ม
 - การดูแลตนเองถดถอยลง เป็นต้น

Delusional disorder

- * มีอาการหลงผิดตั้งแต่ 1 อาการขึ้นไป
- * อาการหลงผิดนั้นไม่ได้เป็นเรื่องที่แปลกประหลาดเป็นไปได้
- * มีอาการอยู่นานอย่างน้อย 1 เดือน
- * ไม่เข้าเกณฑ์การวินิจฉัยของโรคจิตเภท

Mood disorder with psychotic features

มีอาการได้ 2 รูปแบบ

1. Major depressive episode
2. Manic episode

ขณะอาการมากขึ้นผู้ป่วยอาจมีอาการโรคจิตร่วมด้วยได้

เกณฑ์การวินิจฉัยภาวะ **MANIA**

อารมณ์ร่าเริงครื้นเครงหรือหงุดหงิด อย่างน้อย 1 สัปดาห์ร่วมกับ
อาการต่อไปนี้ รวมเป็น 3 ข้อหรือ 4 ข้อกรณีมีเฉพาะอารมณ์หงุดหงิด

- * มีความภูมิใจในตัวเองสูงมากหรือคิดว่าตนเองมีความสามารถพิเศษเกินจริง
- * ไม่ง่วง นอนไม่หลับหรือลดการนอนลง
- * พูดมากกว่าปกติ พูดได้ตลอดเวลาไม่มีหยุด

* วอกแวกง่าย

* ความคิดโลดแล่นมาก คิดมากมายหลายเรื่องในเวลาเดียวกัน

* ทำกิจกรรมเพิ่มขึ้นหรือพฤติกรรมเคลื่อนไหวมาก อยู่ไม่นิ่ง

* กระทำการต่างๆก่อให้เกิดความเสียหาย เช่น ใช้จ่ายเงินหมดตัว
ลงทุนทำธุรกิจอย่างโง่ๆหรือหุนหันตัดสินใจลงทุน

เกณฑ์การวินิจฉัย Major depressive episode

มีอาการดังต่อไปนี้ อย่างน้อย 5 อาการ เกิดขึ้นแทบทั้งวัน เป็นเกือบทุกวันติดต่อกัน ไม่ต่ำกว่า 2 สัปดาห์ และทำให้เสียหน้าที่การงานการสังคม

ต้องมีอาการเหล่านี้
อย่างน้อย 1 อย่าง

1. มีอารมณ์เศร้า ทั้งที่ตนเองรู้สึกและคนอื่นสังเกตเห็น
2. ความสนใจหรือความเพลิดเพลินในกิจกรรมปกติที่เคยทำทั้งหมดหรือแทบทั้งหมดลดลงอย่างมาก
3. น้ำหนักลดลงหรือเพิ่มขึ้น (>ร้อยละ ๕ ต่อเดือน)/เบื่ออาหารหรืออยากอาหารมากขึ้น
4. นอนไม่หลับหรือหลับมาก
5. ทำอะไรช้า เคลื่อนไหวช้าลง หรือกระสับกระส่าย อยู่ไม่สุข
6. เหนื่อยอ่อนเพลียหรือไม่มีแรง
7. รู้สึกตนเองไร้ค่าหรือรู้สึกผิดมากเกินไป
8. สมาธิหรือความคิดอ่านลดลง
9. คิดถึงเรื่องการตายอยู่ซ้ำๆหรือคิดฆ่าตัวตายหรือพยายามฆ่าตัวตายหรือมีแผน

เกณฑ์การวินิจฉัยภาวะสมองเสื่อม

- * ต้องมีความผิดปกติของความจำ
- * มีความผิดปกติของการทำงานของสมองในด้านต่างๆเหล่านี้
อย่างน้อย 1 ด้าน - **aphasia**
 - **apraxia**
 - **agnosia**
 - **executive function**
- * และมีการสูญเสียหรือกระทบกระเทือนต่อการใช้ชีวิตประจำวัน
ของบุคคลนั้นๆ

ชื่อ-สกุล.....อายุ.....ปี HN.....วันที่ประเมิน

การวินิจฉัยโรค..... ที่อยู่

๑. ความสามารถในการเรียนรู้เบื้องต้น

๑. บอกครั้งเดียวหรือสองครั้ง สามารถทำตามได้
๒. สอนซ้ำๆจึงสามารถทำตามได้
๓. สอนเท่าไรก็ไม่จำไม่ได้ และทำไม่ได้

๒. ความสามารถในการดูแลกิจวัตรประจำวัน

๑. สามารถดูแลกิจวัตรประจำวันของตนเองได้
๒. ต้องกระตุ้นในการดูแลกิจวัตรประจำวัน
๓. ดูแลกิจวัตรประจำวันของตนเองไม่ได้

๓. การช่วยเหลือทำงานบ้าน (เหมาะสมกับอายุ)

๑. สามารถช่วยเหลืองานบ้านได้
๒. ต้องกระตุ้นให้ช่วยเหลืองานบ้าน
๓. ไม่ช่วยเหลืองานบ้าน

เอกสารการประเมินพิการจิต

๔. ความสามารถในการเข้าสังคม

๑. สามารถร่วมกิจกรรมทางสังคมได้
๒. สนับสนุนเฉพาะคนในครอบครัว/คนใกล้ชิด เช่น เพื่อน ญาติ เป็นต้น
๓. ไม่ยุ่งกับใครหรือชอบแยกตัว

๕. ความสามารถในการสื่อสาร (เหมาะสมกับอายุ)

๑. สนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่นได้
๒. สนทนาร่วมกับผู้อื่นได้เป็นครั้งคราว
๓. ไม่พูดกับใครเลย

๖. ความสามารถในการประกอบอาชีพ/การเรียนรู้

๖.๑ ความสามารถในการประกอบอาชีพ

๑. ประกอบอาชีพได้และเมื่อมีปัญหาสามารถหาที่ปรึกษาได้
๒. ประกอบอาชีพได้ แต่ต้องมีผู้ดูแลใกล้ชิด
๓. ไม่สามารถประกอบอาชีพได้

๖.๒ ความสามารถในการเรียน(กรณีกำลังเรียนหนังสือ)

๑. เรียนได้
๒. เรียนได้แต่ลำบาก
๓. เรียนไม่ได้

สรุปผลการประเมินความพิการ รวม.....คะแนน ชื่อผู้ประเมิน.....

เอกสารการประเมินพิการจิต

เกณฑ์การให้คะแนนในแต่ละข้อ มีดังนี้

ตอบข้อ ๑ ได้ ๑ คะแนน

ตอบข้อ ๒ ได้ ๒ คะแนน

ตอบข้อ ๓ ได้ ๓ คะแนน

หมายเหตุ ถ้าได้คะแนน ๗ คะแนนขึ้นไปถือว่าพิจารณา
คะแนนเต็ม คือ ๑๘ คะแนน

เอกสารการประเมินผลการจิต

ICF

d155 การได้รับทักษะจากการเรียนรู้ (Acquiring skills)

d350 การสนทนา (Conversation)

d510 การทำความสะอาดร่างกายตนเอง (Washing oneself)

d570 การดูแลสุขภาพตัวเอง (Looking after one's health)

d640 การทำงานบ้าน (Doing housework)

การประเมินความสามารถคนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม

....ตามแนวทางของ ICF....

- d720 ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ซับซ้อน**
(Complex interpersonal interactions)
- d750 สัมพันธภาพทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ**
(Informal social relationships)
- d845 การได้งานทำ การรักษาการทำงาน และการยุติการทำงาน**
(Acquiring, keeping and terminating a job)
- d920 นันทนาการและกิจกรรมยามว่าง**
(Recreation and leisure)

การประเมินความสามารถคนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม

....ตามแนวทางของ ICF....

การแบ่งระดับความบกพร่อง หรือระดับความสามารถในการทำกิจกรรมหรือการมีส่วนร่วม
แบ่งเป็น 5 ระดับ โดยบันทึกเป็นตัวเลขด้านหลังรหัส

- .0 หมายถึง ไม่มีความบกพร่องหรือความยากลำบาก (NO: 0 – 4 %)
- .1 หมายถึง มีความบกพร่องหรือความยากลำบาก เล็กน้อย (MILD: 5 – 24 %)
- .2 หมายถึง มีความบกพร่องหรือความยากลำบาก ปานกลาง (MODERATE: 25 – 49 %)
- .3 หมายถึง มีความบกพร่องหรือความยากลำบาก รุนแรง (SEVERE: 50 – 95 %)
- .4 หมายถึง มีความบกพร่องหรือความยากลำบาก ที่สุดหรือทั้งหมด
(COMPLETE: 96 – 100 %)
- .8 หมายถึง ไม่ระบุรายละเอียดของความบกพร่องหรือความยากลำบาก (Not specified)
- .9 หมายถึง ไม่เกี่ยวข้อง (Not applicable)

การประเมินความสามารถคนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม
....ตามแนวทางของ ICF....

ชายไทย อายุ 34 ปี ได้รับการวินิจฉัยเป็นโรคจิตเภทมานาน 10 ปี อาศัยอยู่กับบิดามารดา มารดาให้ประวัติว่าผู้ป่วยมีอาการเก็บตัว อยู่แต่ในห้อง ไม่เข้าร่วมกิจกรรมในครอบครัว มารดาต้องคอยเรียกและให้รางวัลบ่อยๆเมื่อผู้ป่วยออกมาพูดคุยหรือกินข้าวร่วมกับคนในครอบครัว ส่วนใหญ่ผู้ป่วยสามารถดูแลกิจวัตรประจำวันของตนเองได้สะอาดโดยไม่ต้องกระตุ้น บิดามารดาพยายามฝึกให้ทำงานบ้านและช่วยกิจการค้าขายที่บ้านแต่ผู้ป่วยปฏิเสธ บอกตนเองไม่อยากทำขอดูทีวี ฟังเพลง ไปไหว้พระ และออกกำลังกายก็พอแล้ว เพราะตนเองป่วยโรคจิตต้องดูแลสุขภาพไม่ให้เครียด ผู้ป่วยกินยาด้วยตนเองและไปพบแพทย์ตามนัดสม่ำเสมอ

ตัวอย่าง

แบบประเมินสมรรถภาพคนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม...ตามแนวทางของ ICF

การวินิจฉัยความบกพร่อง ..Schizophrenia.. รหัส ICD-10-TM ...F20.99..

ระดับความบกพร่องในการทำงาน / ความลำบากในการทำกิจกรรม			.0	.1	.2	.3	.4	.8	.9
1	d155	การได้รับทักษะจากการเรียนรู้						/	
2	d350	การสนทนา			/				
3	d510	การทำความสะอาดร่างกายตนเอง	/						
4	d570	การดูแลสุขภาพตัวเอง	/						
5	d640	การทำงานบ้าน					/		
6	d720	ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ซับซ้อน			/				
7	d750	สัมพันธภาพทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ			/				
8	d845	การได้ทำงาน การรักษางานที่ทำอยู่ และการยุติการทำงาน					/		
9	d920	นันทนาการและกิจกรรมยามว่าง			/				

วิดีโอทัศน์ 1 เรื่องราวของคุณสมจิต

คุณสมจิตอายุ 58 ปี มีประวัติอาการคลุ้มคลั่ง เอะอะอาละวาด ถอดเสื้อผ้าวิ่งไปเรื่อยเปื่อย ทำร้ายชีวิตเปิด โกะ สุนัข ในเวลานั้นทุกคนรอบข้างมองว่าเธอโหดร้าย แต่คนในครอบครัวของคุณสมจิตกลับห่วงใยในความปลอดภัยของเธอ

ซึ่งขณะนั้นคุณสมจิตป่วยตั้งแต่อายุ 15 ปี เป็นหญิงสาวหน้าตาสะสวย จึงตัดสินใจล่ามโซ่ไว้เพื่อป้องกันอันตราย

ชีวิตผ่านไปด้วยอาการทางจิต 43 ปี กำนันพาลูกชายที่เป็นแพทย์มาดูแลและแนะนำให้ถอดโซ่แล้วพาไปรักษาที่รพ.จิตเวช

ออกจากรพ.จิตเวช คุณสมจิตร่วมมือกินยา มีญาติพาผู้ป่วยพบแพทย์สม่ำเสมอ กิจวัตรประจำวันทำได้ด้วยตนเอง อยู่บ้านเฉยๆ พูดน้อย มีพูดคนเดียว นานๆครั้ง แยกตัว ไม่มีก้าวร้าว ส่วนใหญ่อยู่ในบ้าน

คุณสมจิต

แบบประเมินสมรรถภาพคนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม...ตามแนวทางของ ICF

ระดับความบกพร่องในการทำงาน / ความลำบากในการทำกิจกรรม			.0	.1	.2	.3	.4	.8	.9
1	d155	การได้รับทักษะจากการเรียนรู้						/	
2	d350	การสนทนา				/			
3	d510	การทำความสะอาดร่างกายตนเอง		/					
4	d570	การดูแลสุขภาพตัวเอง			/				
5	d640	การทำงานบ้าน			/				
6	d720	ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ซับซ้อน		/					
7	d750	สัมพันธภาพทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ				/			
8	d845	การได้ทำงาน การรักษางานที่ทำอยู่ และการยุติการทำงาน					/		
9	d920	นันทนาการและกิจกรรมยามว่าง						/	

วิดีโอทัศน์ 2 เรื่องราวของคุณสุมาลี....

คุณสุมาลี

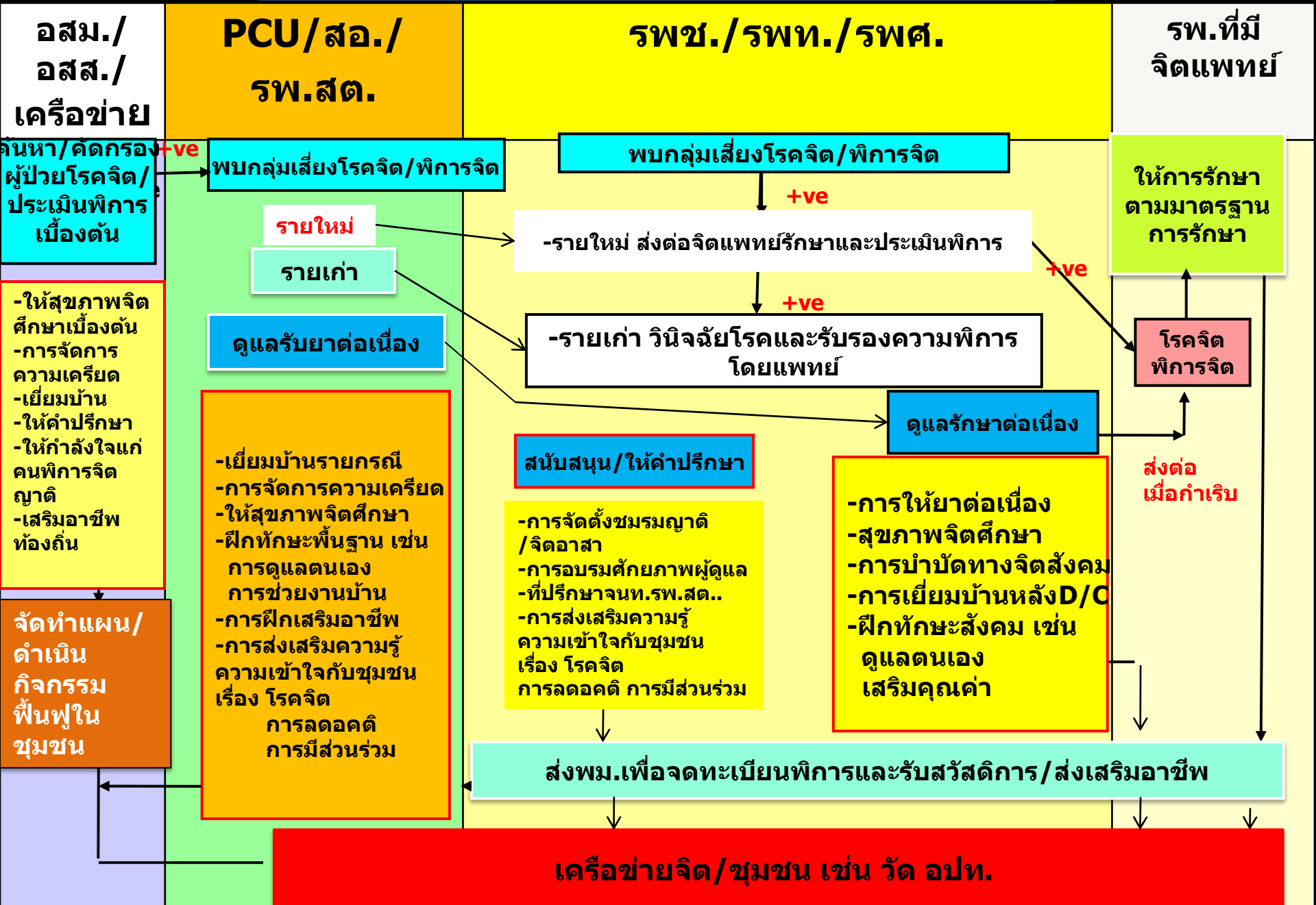
คุณสุมาลีอายุ **31** ปี มีอาการปวดจากก้าวร้าวต่ำทอคนรอบข้าง ทำร้ายบิดา มารดา มีหูแว่ว บรรดาเพื่อนๆ แม่ค้าในตลาดสดหนองฉางและตำรวจช่วยกันนำส่ง โรงพยาบาลจิตเวช ประวัติป่วยด้วยโรคจิตเภทเมื่ออายุ **21** ปี ได้รับการรักษาไม่สม่ำเสมอ มีอาการกำเริบซ้ำบ่อย ช่วงที่คุณสุมาลีมีอาการกำเริบ พวกเพื่อนแม่ค้าในตลาดพากันหวาดกลัว และไม่ต้องการให้คุณสุมาลีไปใช้ชีวิตในตลาดสดหนองฉางอีก

แต่ครั้งนี้กลับมามีเจ้าของร้านอาหารเมตตาให้ที่อยู่อาศัย ให้การฟื้นฟู อาชีพช่วงแรกต้องกระตุ้นและให้กำลังใจบ่อยๆ ตอนนี้คุณสุมาลีเป็นพนักงานทำความสะอาด สามารถทำด้วยตนเองนานๆ ครั้ง que เจ้าของร้านจะให้คำแนะนำ เจ้าของร้านช่วยดูแลอาการ สอดส่องการกินยา การเตือนพบแพทย์ตามนัดบ่อยๆ คุณสุมาลีเป็นคนอารมณ์ดี ไม่มีก้าวร้าวเลย ช่วยงานในตลาดจนแม่ค้าในตลาดรักเธอ ชอบเข้ากิจกรรมในชุมชนเป็นประจำ สุมาลีอาศัยอยู่กับแม่ เธอทำงานบ้านทุกวันก่อนออกมาทำงานที่ร้านอาหาร

แบบประเมินสมรรถภาพคนพิการทางจิตใจหรือพฤติกรรม...ตามแนวทางของ ICF

ระดับความบกพร่องในการทำงาน / ความลำบากในการทำกิจกรรม			.0	.1	.2	.3	.4	.8	.9
1	d155	การได้รับทักษะจากการเรียนรู้		/					
2	d350	การสนทนา	/						
3	d510	การทำความสะอาดร่างกายตนเอง	/						
4	d570	การดูแลสุขภาพตัวเอง			/				
5	d640	การทำงานบ้าน	/						
6	d720	ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ซับซ้อน	/						
7	d750	สัมพันธภาพทางสังคมที่ไม่เป็นทางการ	/						
8	d845	การได้ทำงาน การรักษางานที่ทำอยู่ และการยุติการทำงาน		/					
9	d920	นันทนาการและกิจกรรมยามว่าง	/						

การให้บริการคนพิการทางจิตในผู้ใหญ่

શ્રી શ્રી